

דבַר הַכְּבוֹד לְרַב עֲלָמִים

סֵפֶר
זְהַר
תְּקִדּוֹשׁ

עִם בְּאוּר
תְּקִתָּר וְהַכְּבוֹד

מֵאמֵר לְפִרְשֵׁת בֵּא

בְּהוֹצֵאת יְשִׁיבַת "אֲבִיר יַעֲקֹב"
מוֹסְדוֹת "אוֹר מֵאִיר שְׂמֹחָה" נִהְרִיָּה
עַל שֵׁם ט"ק אֲדֹמוֹר רַבֵּי מֵאִיר אֲבִיחַצִירָא זִע"א

מִדְּרוֹת קִרְן מִלּוֹי בִּרְכָה

מִן הַיְיִשִׁים - וְהוֹלֵם - וְהַרְיָה
הַיְיִשִׁים - וְהוֹלֵם - וְהַרְיָה

יְשִׁיר אֲבִיר יַעֲקֹב
אוֹר מֵאִיר שְׂמֹחָה
נִהְרִיָּה

מעם לקיחת שה לפסח

**רבי חייא פתח, 'בארבעה עשר יום לחדש פסח' וגו' (במדבר כח מז).
אימרא דאיהו פסחא, אמאי. אלא דחלא דמצראי ואלהא
דלהון הנה אמרא, בגין דמצראי פלחין למזל טלה, ובגין כן
פלחין לאימרא.**

הפטר והפבור

רבי חייא יבאר הטעם שלקחו דוקא שה לקרבן פסח. ויבאר כי הוא משום שהחשיבו המצרים את
השה לעבודה זרה, ויזכיר זאת מן הכתוב. ויוסיף לבאר על פי זה הטעם שהעמיד יוסף את אחיו
להיות רועי צאן במצרים.

רבי חייא פתח 'ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהנה' וגו' (במדבר כח מז). ושואל, אימרא דאיהו פסחא, אמאי - השה שהיה לקרבן פסח, מדוע
היו צריכים לקחת דוקא שה, כמו שנאמר (שמות יב ג) 'דברו אל כל עדת ישראל לאמר
בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה

לבית אבת שה לבית, ולא בהמה אחרת.
ומשיב, אלא דחלא דמצראי ואלהא
דלהון הנה אמרא - השה היה יראתם של
המצרים ואלוה שלהם? והטעם שהחשיבו את
השה ליראתם הוא, בגין דמצראי פלחין
- כיון שהמצרים עובדים למזל טלה,
ובגין כן פלחין לאימרא - ולכן היו

מקורות וצינים

א. במאמרנו אינו מתייחס לפרש פסוק זה, אלא רק לענין קרבן פסח בשב. והרמ"ק אינו גורס פסוק זה, אלא גרס: רבי חייא אמר, אימרא דאיהו פסחא אמאי.
ב. ביאר הרמ"ז: מרגיש מדכתיב שה' הכה כל בכור בחמה (ראה שמות יב ט), נראה שהיו עובדים כל בהמות, והכי מוכח במכילתא (ע"י מדרש תנחומא בא סי' ז), וכן תרגמו יונתן בפסוק (שם פסוק ט), 'וכל בכור בהמה' דמצראי פלחין להון [ע"כ], ואם כן יוקשה למה דוקא שה.
ג. כתב הרמ"ז: איתא בספר חסידים סימן (תתשס"ב) [תתשנ"ה] וז"ל, המצרים היו מלחשים באזון הטלה, והשד עולה מתוך האזון [הטלה] ומדבר עתידות, לכך צוה הקדוש ברוך הוא 'משכני' לביוונם, צאן לשחיטת הפסחים, ע"כ. ולכן יצדק לקראו 'דחלא דמצראי', שהיה להם כמו הנקרא אוראקולי". [וראה בתשועת עולמים (לרמ"ד וואל, הושע ג ד) שמבאר ענין אוראקולי, וז"ל: וכשם שהיו אורים ותומים שישראל היו שואלים מהם ונענים על

שאלתם, או שהיו משתמשים בבית קול וברוח הקדש, כך היו באומות העולם ענין התרפים והם צורות הטמאה והצלמים, שהיו משיבים גם הם אל ה' המומרים השואלים מהם בעניני טומאתם, והם סוד האוראקולי" שהיו לרומיים, אבל כשנפסקו כל מיני גילוי מצד הקדושה גם פסקו מצד הטומאה, והאלקים חשבה לטובה כדי שלא תתפאר השפחה על הגבירה חס ושלום, ועוד כדי שלא יתפתו בני ישראל ללכת אחרי האלילים, כמו שהיו עושים בלי ספק אם היו רואים בהם קצת גילוי חס ושלום].
וכן מובאר במדרש (שמו"ר טו ג): בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לחשוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות, אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח כב) 'הן נובח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונן', אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום.
ד. ראה מה שכתב בספר הברית (מאמר כ' פט"ו), וז"ל: כל

תָּא תְּזִי, כְּתִיב (שם ח כא) 'הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם'. מֵאֵי 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם', וְכִי עַל דְּשִׁנְאוֹן לִיָּה כְּתִיב 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם'. אֶלָּא דְחִלָּא דְּמִצְרַאִי וְאֶלְהָא דִּילְהוֹן אֶקְרִי 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם'.

הַפְּתָר וְהַכְּבוֹד

וְלֹא יִסְקְלוּנֵי, הָרִי שְׁהִיּוּ הַמִּצְרַיִם מַחֲבָבִים אֶת הַשֶּׁה. וּמְדִיִּיק רַבִּי חֵיִיא, מֵאֵי 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם', מְדוּעַ נִקְרָא הַשֶּׁה בְּלִשׁוֹן זֶה, וְכִי עַל דְּשִׁנְאוֹן לִיָּה - וְכִי עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ הַמִּצְרַיִם שׁוֹנְאִים וּמִתְעַבִּים אֶת הַשֶּׁה כְּתִיב 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם', הָרִי זֶה לֹא יִתְכֵן, שְׁהָרִי כְּתוּב 'וְלֹא יִסְקְלוּנֵי, הָרִי שְׁהִיּוּ מוֹקִירִים וּמַחֲבָבִים אֶת הַשֶּׁה'. אֶלָּא דְחִלָּא דְּמִצְרַאִי וְאֶלְהָא דִּילְהוֹן - אֵלָּא עַל שֵׁם שְׁהִיּוּ הַשֶּׁה יִרְאֵתֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם וְאֵלֹהֵי שְׁלָהֶם, לְכֵן אֶקְרִי - נִקְרָא 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם', שְׁהוּא כִּינּוּי

עוֹבְדִים גַּם כֵּן לִשְׁה הַגִּשְׁמִי הַנִּשְׁפָּע מִמְזֶל טֹלָה'.

עַל מָה שֶׁהִתְבָּאָר שֶׁהִשָּׂה הִיָּה יִרְאֵתֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם, מֵבִיא רַבִּי חֵיִיא רֵאִיָּה מִן הַמְּקָרָא.

תָּא תְּזִי - בּוֹא רֵאֵה מִן הַכְּתוּב שִׁירְאֵתֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם הִיָּתָה הַשֶּׁה. כִּי הִנֵּה כְּתִיב (שם ח כב) כֹּאשֶׁר אָמַר פְּרַעֲהַ לְמִשָּׁה בְּמַכַּת עֵרֹב שִׁיעֲבֹדוּ אֶת ה' בְּתוֹךְ מִצְרַיִם, וְיֹאמְרוּ מִשָּׁה לֹא נִכְוֵנוּ לַעֲשׂוֹת כִּי הָיָה תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם נִזְבַּח לִיהוָה אֶלְהֵינוּ הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵינוּ הֵם

מִקְרוֹת וְצִיּוֹנִים

קְטָלָה נְחִית וְסָלִיק קְטָלָה וְאִיקְרָא, וְגִינּוּן קָדַּח פְּלַחִין לְכָלָא. [אִמְרוּ רַבִּי יְהוּדָה הָרִי הַעֲמִידוּהוּ שְׁהַמִּצְרַיִם עוֹבְדִים לְמֹזֶל טֹלָה, וְלִכֵּן עֲבָדוּ לְשָׁה, שְׁאֵל רַבִּי יוֹסִי, אִם כֵּן הִיּוּ צְרִיכִים לְעַבְדוּ לְטֹלָה וְלֹא לְשָׁה, אִמְרוּ לוֹ רַבִּי יְהוּדָה אֶת הַכֵּל הִיּוּ עוֹבְדִים, אֵלָּא שְׁמוֹל טֹלָה יוֹרֵד וְעוֹלָה בְּטֹלָה וּבִשָּׁה, וְלִכֵּן הִיּוּ עוֹבְדִים אֶת הַכֵּל].

וּבִיָּאֵר הַרְמִי"ק (שם): הוֹקֵשָׁה לוֹ, וְכִי שׁוֹטִים הֵם עוֹבְדִים לְבַהֲמָה, וְזוּוּ שְׁאִמְרוּ 'לֹא פְּלַחִין אֵלָּא לְמֹזֶל טֹלָה', וּמִפְּנֵי שְׁוֹטֵי וּמִשְׁגִּיחֵי וּשׁוֹפְעֵי עַל בְּהֵמַת הַטֹּלָה דְּמוּתוֹ וְדוּקִינוּ, הִיּוּ מַכְבִּידִים לְטֹלָה הַגִּשְׁמִי וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ, וְעַל יְדֵי הַשֶּׁר הַעֲלִינוּ מִשְׁפִּיעֵם. 'אֵי הִכִּי וְכוּ', כִּיּוֹן שְׁלֹא הִיָּה עוֹבְדָתֶם לְמִטָּה מִמֶּשׁ לְבַהֲמָה אֵלָּא לְדוּגְמַת הַשֶּׁר, אִם כֵּן לֹא הִיָּה רֵאוּי שִׁיעֲבֹדוּ לְאִמְרָא שְׁהוּא הָאֵיל הַגְּדוֹל, אֵלָּא לְטֹלָה חֵלֶב הַקֶּטָן, [וּמִשְׁבִּי] 'מֹלֵא פְּלַחִין אֵיל וְטֹלָה, וְהַטֵּעַם הַמֹּזֶל בְּתַחֲלִית צְמִיחָתוֹ נִקְרָא טֹלָה, וּבְגִידוֹל אֹרוֹר נַעֲשֶׂה אֵיל, וְהִיּוּ 'וְסָלִיק וְנַחֲתָה בְּטֹלָה [וְאִימְרָא].'

וְרֹאֵה עוֹד מָה שֶׁכְּתַב הָאֲבֵרָבָנְגָל (בא, ד"ה דְּרוּחַ), וְזוּ"ל: שְׁכַבֵּר אִמְרוּ חַכְמֵי שְׁהַגּוֹפִים הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁבְּעוֹלָם הַשְּׁפֵל קְשׁוּרִים עִם הַגּוֹפִים הַעֲלִיּוֹנִים הַשְּׁמַיִמִים וּמוֹשְׁפִיעִים מֵהֶם, וְכוּ', עַד שֶׁמִּפְּנֵי זֶה הִיָּה לְכָל אוֹמְרָא מְהֻאֲרָצוֹת מוֹל מִיּוֹחַד בְּשִׁמִּים יִשְׁפִיעַ עֲלֵיהֶם כְּמִאֲמַר דְּנִיָּאל שֶׁר מַלְכוּת יוֹן שֶׁר מַלְכוּת פֶּרַס (וְיִנְדִּיאָל י ט), וְכִמּוֹ שֶׁכְּתַב הָרַבָּא"ע עַל פְּסוּק (זְבִירִים ד יט) 'אִשֶּׁר חִלַּק ה' אֶלְהוּךְ אוֹתֶם לְכָל הַעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם', וְהִיָּה הַמֹּזֶל הַשְּׁוֹלֵט בְּמִצְרַיִם הוּא מוֹל טֹלָה, וְלִכֵּן הִיּוּ הַמִּצְרַיִם עוֹבְדִים אוֹתוֹ וּמַכְבִּידִים אֶת צוֹרְתוֹ, וְכִמּוֹ שְׁאִמְרוּ 'כִּי תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם כָּל רוּעָה צִאֲוִן, וְאִמְרוּ 'הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקְלוּנֵי, לְפִי שְׁהִיּוּ חוֹשְׁבִים שְׁמוֹל טֹלָה יִשְׁפִיעַ בְּרֻכּוֹת וְטוֹבָה בְּאֲמֻצוֹת הַכְּבוֹד וְהַעֲלִי יִשְׁעֵשׂוּ לְמִקְנֵה שְׁנַקְרָאָה שְׁמוֹ עֲלֵיו וְהוּא בְּצִלְמוֹ כְּדַמּוּתוֹ.

ו. בִּיָּאֵר הַרְמִי"ז: וְדִיִּיק מְדַכְתִּיב 'הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם' בְּלִשׁוֹן יְחִיד [-וְלֹא כְּתוּב 'תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם'], מִשְׁמַע שֶׁעִיקָר עֲבוּדָה זֶה

הַפִּילוֹסוֹפִים וְשֹׂאֵר הָאוּמוֹת, הֵגַם שְׁנֹדַע לְהֵם מִצִּיאוֹת הַסִּיבָה הַרְאִשׁוֹנָה וּמוֹרִים אַחֲדוֹתוֹ הַנְּפִלְאָה וְשִׁלְלוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת מִמְנוּ בְּמוֹפְתֵיהֶם חֻקִּים, עִם כָּל זֹאת אֵינִם יוֹדְעִים שְׁמוֹ, כִּי סוּד ה' לֹא יִצְוִיר עַל פִּי מוֹפֵת, אֶךְ הוּא סוּד ה' לִירְאוֹ הֵם עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּפִּי הַנִּמְסָר לְהֵם מִפֶּה לְאוֹן מִקְבֵּלָה וְאִלְכֵן מֵאוֹבְדֵינוּ אֲבֵרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. עַל כֵּן כְּשֶׁבֵּא מוֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם אֶל פְּרַעֲהַ 'כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַחְוֹנוּ לִי' (שְׁמוֹת ה א), הָשִׁיב פְּרַעֲהַ וְאָמַר (שם פֶּסוּק ב) 'מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶ בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יִדְעֵתִי אֶת ה', כִּי בִּאֲמַת לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ. וְאֵלּוֹ אִמְרוּ מוֹשֶׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם לְפְרַעֲהַ, כֹּה אָמַר מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיַחְוֹנוּ לִי, לֹא הִיָּה פְּרַעֲהַ מְשִׁיב מִי מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶ בְּקוֹלוֹ לֹא יִדְעֵתִי מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת, כִּי יוֹדַע שִׁיש מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת, שְׁמִיּוֹם הוֹסְדָה אֶרֶץ עַד עַתָּה מִפּוֹרְסֵם אֲצֵל כָּל יוֹשְׁבֵי תְּבֵל שִׁיש מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת, הוּא הַסִּיבָה הַרְאִשׁוֹנָה וְהוּא מוֹשֵׁל בְּכָל. רַק יִאֲמְרוּ בְּגוּיִם שְׁאִינוּ מִיּוֹחַד לְעַם וְכוּ' וְלֹא יִתְכֵן שׁוֹם עֲבָדוֹ אֵילּוּ, מִפְּנֵי שְׁהוּא מְרוֹמֵם עַל כָּל בְּרִכָּה וְתַהֲלָה, רַק הַעֲבוּדָה נֹאֵת לְאֲמֻצְעֵי וְהַמְלִיץ בִּינוֹתֶם, לְכֵן יִאֲמְרוּ מִצְרַיִם שְׁמוֹל טֹלָה הוּא הָאֲמֻצְעֵי וְשֹׂאֵר הָאוּמוֹת בְּחָרוּ לְהֵם שֹׂאֵר הַצְּרוּרֹת. עַל כֵּן לֹא הִיָּה פְּרַעֲהַ מְשִׁיב כּוֹאֵת לְמִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, אֲבָל הִיָּה מְשִׁיב לְמִשָּׁה רַבִּינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם אִי אִפְשָׁר לְחַיּוֹת כֵּן, וְאַתָּה מוֹכַחֵשׁ בְּאִמְרוֹךְ עַל מַחֲוִיִּיב הַמִּצְרִיאוֹת שְׁהוּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְרוּעָה בְּעַבְדוּהָ מֵאַחַר שְׁהוּא נַעֲלָם וּמוֹרֹמֵם מְכָל זֶה.

ה. הַרְמִי"ז בִּיָּאֵר כִּי 'דְּחִלָּא דְּמִצְרַאִי' הִיּוּ שֶׁהִשָּׂה הַגִּשְׁמִי הוּא הִיּוֹרָא שְׁלָהֶם, 'וְאֵלְהָא דִּילְהוֹן' הִיּוּ שְׁמוֹל טֹלָה הַעֲלִינוּ הִיָּה לְהֵם לְאֵלֹהֵי גִמְרוּ.

וְרֹאֵה מָה שְׁאִמְרוּ בְּזוּרָה (לְהֵן רַמָּא): אֶמְרוּ רַבִּי 'הִתְקַדַּח הָא אוֹקְמִינֵךְ דְּמִצְרַאִי פְּלַחִי לְמֹזֶל טֹלָה, וְגִינּוּן קָדַּח פְּלַחִין לְאִיקְרָא, אֶמְרוּ רַבִּי יוֹסִי, אִי הִכִּי קְטָלָה דְּפְלַחִין וְלֹא אִיקְרָא, אֶמְרוּ לִיָּה פְּלָא פְּלַחִין, אֶלָּא מְזֵל

כְּמָה דְּכִתְיִב (דברים יח ט) 'כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם', דְּחֻלָּא דְשָׂאָר עֵמּוּן.
תָּא חֲזִי חֲכָמְתָא דְיוֹסֵף. דְּכִתְיִב (בראשית מז ב) 'וּמִקְצָה אַחִיו לָקַח
חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים', וְאוּלִיף לֹון לְמִימַר 'אֲנָשִׁי מִקְנָה הָיוּ עֲבָדֶיךָ'

חֲכָרָה וְחֲכָבוֹד

של יוסף, **דְּכִתְיִב** - כי הנה כתוב כאשר ירדו אחי יוסף למצרים לאחר שנתגלה אליהם, **'וּמִקְצָה אַחִיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים** וַיַּצִּיגֵם לִפְנֵי פַרְעֹה' (בראשית מז ב), **וְאוּלִיף לֹון לְמִימַר** - ומתחילה לימד אותם מה לומר לפרעה, שנאמר (שם שו לג-לד), **'הֲיָהָה כִּי יִקְרָא לְכֶם פַּרְעֹה וְאָמַר מֶה מַּעֲשִׂיכֶם, וְאֶמְרָתֶם אֲנָשִׁי מִקְנָה הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְנַעֲרֵינִי וְעַד עַתָּה גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲבֹתֵינוּ**

לעבודה זרה, **כְּמָה דְּכִתְיִב** (דברים יח ט) **'כְּתוּעַבַת הַגּוֹיִם'**, שמשמעו **דְּחֻלָּא דְשָׂאָר עֵמּוּן** - היראה של שאר האומות שהיו עובדים להן'.

לאחר שהתבאר כי הלשון 'תועבת מצרים' היא כינוי לעבודה זרה, מבאר בזה רבי חייא מה שהעמיד יוסף את אחיו במצרים להיות רועי צאן.

תָּא חֲזִי חֲכָמְתָא דְיוֹסֵף - בוא ראה חכמתו

מִקְרוֹת וְצִיּוּנִים

דע לך שוודאי עתידי'ם אנו לזבוח לה' מה שנשאו למצרים, והוא אותה הקדושה שהם שונאים ששונאים מקורה, אנו נעלה אותה לה' אלקינו, ובעל כרחם של מצרים שאותה שעה יהיו מוכרחים לשתוק ובוה יתחשב ביטול עבודה זרה, ועל דרך שאמרו בפרק כל הצלמים (עבודה זרה מג.) שרבי אלעזר הקפר סטר גוי אחד בפניו, והכריחו לבטל עבודה זרה שהיתה בטבעת שמצא, וכן בכאן יהיו מוכרחים למכרה לשחיטה והיינו ביטולה, ואחר כך אמר משה 'הן נזבח' וגו', כלומר, לפי שעה זו שעדיין היא תועבה ועבודה זרה, וזה לגבי דידן שנקרא כן מפני שלא הגיע עדיין הזמן להכריחם לבטלה, והיא עדיין דחלה ואלהא דילהון].

וראה עוד באבן עזרא (הפירוש הארוך שמות ח כב ד"ה ויאמר), וז"ל: אמר רבי ישועה, כי פירוש 'תועבת מצרים', משה כתב כן לגנות עבודה זרה, כי לא אמר לפרעה רק אלהי מצרים, והוא אמר, כי היה אלהיהם על צורת טלה, כי היו חושבים על מזל טלה שהוא מושל בארצם, ובעבור זה לא היו אוכלים בשר.

וכתב עוד הרמ"ז לטור מדוע נקראה יראת המצרים בשם 'תועבה', וז"ל: ולפי הסוד יש לומר, שידוע שכל החיצונים יש להם ניצוץ קדושה להחיותם, ולפי שאין לאומות אחיהן אלא באותו החלק המועט שנקרא תמצית של הקודש, לכן חילק אותם ה' לכל העמים, ומותרים לעבודם אבל [רק] על ידי שיתוף, דהיינו שמודים בה' ובעולמות הקדושה השולטים ומשפיעים בהם וכו', והצלחתם כשמיידים אורות חיותם בשרשם העליון, וגם זהו רצון הבורא שאז אותם הניצוצות הם בקדושתם. אבל הם מכחישים פמליא של מעלה, מקצצים ומפרידים האורות ממקומם, והוא דעת המכחישים ההשגחה וסוברים ששתי רשויות יש והטבע הוא השולט, הרי הם כנפשות החסאות שנופלות לקליפות ונכרתות ממקורם שנקראות טמאות, וזהו ענין 'תועבת מצרים' ו'תועבות הגוים', שמתעבים את צד הקדושה שבהם בפירוד עבודתם, וגם אותם הניצוצות מתועבות מהגוים, פירוש, צד הטוב והקודש שבהם, כי סתם החיצונים שונאים את צד הטוב ואוהבים את הרע

שלהם היה השה, ובתחילה רצה לומר 'מאי תועבת מצרים', שאם רצה לומר שהמצרים היו מועבים אותן, אם כן למה אמר 'אלא יסקלנו', ומפני הכרח זה מביא סוף הפסוק ולא תחילתו, שנאמר 'כי תועבת מצרים נזבח לה' אלקינו' וכו'.

ז. קרני אור, וז"ל: 'דשנאין ליה', רצון לומר, וכי בשביל דמצריים שונאין אמרא לכן כתיב תועבת מצרים, לא [כן הוא] אלא אדרבא דהוא דחלא דלהון, אלא שאנו ישראל קוראין אותו 'תועבת מצרים', וק"ל.

והרמ"ז ביאר לשיטתו שהובאה לעיל שהיו המצרים עובדים לכל הבהמות, אלא שעיקר העבודה זרה היה השה. וביאר זאת בשתי דרכים, האחת, שהוא מוכיח שהשה היה העיקר ממה שנאמר 'תועבת מצרים' בלשון יחיד, ולא 'תועבות מצרים' בלשון רבים. ומה שאמר 'אלא דחלא דמצרים ואלהא דילהון', כוונתו שעיקר יראתם היה השה. ובדרך השנית ביאר, שהוא נתנית טעם מדוע החשיבו את עבודת השה יותר מעבודת שאר הבהמות, ועל זה השיב 'אלא דחלא דמצרים ואלהא דילהון', והכוונה שעבודתם היתה למזל טלה העליון, ולכן היה גם הטלה התחתון הראש לכל אליהם.

וכן פירש רש"י, וז"ל: 'תועבת מצרים' יראת מצרים, כמו (מלכים ב' כג ג) **וּלְמִלְכָּם תוּעַבַת בְּנֵי עֵמּוּן**, ואצל ישראל קורא אותה תועבה, ע"כ. [והביא שם עוד פירוש, כפי הבנת הוזהר בקושייתו כי 'תועבה' הוא לשון שנאה: ועוד יש לומר בלשון אחר 'תועבת מצרים', **דבר שנאו** הוא למצרים יביחה שאנו זובחים, שהרי יראתם אנו זובחים, ע"כ. וראה ברמ"ז שביאר: שני הפירושים שפירש רש"י בתועבת מצרים, ופירוש הראשון תועבה לגבי ה' וישראל, והפירוש השני דבר שנאו הוא למצרים יביחה זו, ובדרכו זו נפרש שני פעמים 'תועבת' שבפסוק, האחד 'תועבת מצרים נזבח לה' אלקינו', והשני 'הן נזבח את תועבת מצרים', שבדאי היה די שיאמרו הן נזבחה לעיניהם, אבל לדעתך כך הוא פירוש, שאמר משה לפרעה [בפסוק] 'תועבת מצרים נזבח לה' אלקינו']

(שם מו לז). **וְכִי מִלֶּכָּא דִּתְהוּה שְׁלִיט עַל כָּל אֶרְעָא וְאַבָּא לְמִלְכָּא, עֶבֶד כְּדָא, וְעֶבֶד לְאַחֵי דִּישְׁנָאוֹן לְהוֹן וְלֹא יַחְשְׁבוֹן לְהוֹן, לְמַעַבְד לְהוֹן רוּעֵי צֹאן.**

אֲלֵא וְדַאי 'תּוֹעֵבַת מְצָרִים' דִּחְלָא וְאַלְהָא דִּילְהוֹן אֲקָרִי הָכִי,

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

אותם ולא יחשיבו אותם על ידי שהשתדל **לְמַעַבְד לְהוֹן רוּעֵי צֹאן** - לעשות אותם רוועי צאן, להיות מתועבים ושנואים לפני המצרים, לפי מה שסלקא דעתן לפרש כי 'תועבת מצרים כל רוועי צאן' היינו שהיו מתעבים ושנואים אותם.^א

ומתרג' רבי חייא שאדברה בזה שהעמיד יוסף את אחיו להיות רוועי צאן הרים את קרנם בעיני המצרים.

ומשיב רבי חייא, **אֲלֵא וְדַאי 'תּוֹעֵבַת מְצָרִים'** אין פירושו שהיו שנואים רוועי הצאן על מצרים, אלא **דִּחְלָא וְאַלְהָא דִּילְהוֹן אֲקָרִי הָכִי**

בַּעֲבוּר תְּשֻׁבוּ בְּאַרְצְךָ גִּשְׁן פִּי תּוֹעֵבַת מְצָרִים כָּל רְעָה צֹאן^ב. ומקשה רבי חייא, אם 'תועבת מצרים כל רוועי צאן' היינו שהיו מתעבים ושנואים כל רוועי צאן, קשה, **וְכִי מִלֶּכָּא דִּתְהוּה שְׁלִיט עַל כָּל אֶרְעָא, וְאַבָּא לְמִלְכָּא, עֶבֶד כְּדָא** - וכי יוסף הצדיק שהיה מלך שהיה שולט על כל הארץ, והיה אב למלכות^ב, עושה כך להשפיל את אחיו כל כך לשום אותם רוועי צאן, הרי ברצונו היה שם אותם במקום נעלה ומכובד יותר. **וְעֶבֶד לְאַחֵי דִּישְׁנָאוֹן לְהוֹן וְלֹא יַחְשְׁבוֹן לְהוֹן** - ועוד שעשה לאחיו שישנאו

מְקוּרוֹת וְצִיּוּנִים

כל כך, וזה שאמר 'עבד כדא', דבר שפלות לכבודו במקום שהיה שולט, ומוי יאמר לו מה תעשה. וגם 'עבד לאחוי דישנאון להון', כמו שנראה מפשט הפסוק 'כי תועבת מצרים כל רועה צאן', וגם 'ולא יחשבון להון' וכו', כלומר תרתי לגרעותא, הדא שיהיו שנואים, [ועוד] ונבזים ולא יראים, והנה יסוד תמיהתו הוא שהרי יוסף ראה בעיניו שכאשר ירד הוא לבדו למצרים ונמכר לעבד, הפליא ה' לעשות עמו שהשכינה שרתה עמו אפילו קודם וזותו, וכמו שכתוב (שם לט ב) 'ויהי ה' את יוסף וגו', והכוונה לסייעו בכוחו לברר בירורי וכו' דאדם הראשון וכו' שהיו כולם אסורים שם בערות הארץ וכו', אבל אחרי כן עשה [תיקון הבידורים] בפרטות על ידי אחיו ובניהם וכו', ויתר על כן אמרו בוותר וישב [דף] קפ"ד [עמוד] א', דכמו שיעקב הוכרח לשלוח את יוסף לאחיו לקיים עצת ה' לגלגל ירדת יוסף למצרים, כך היה מוכרח שאחיו ישלטו עליו, וכשירד למצרים וימלוך ויבואו בני יעקב שמה לא יהיו כפופים ליוסף וכל שכן למצרים, ואם כן מכל אלו הטעמים [דחזינו רב גדולתו של יוסף במצרים] יש תמיהא עצומה על יוסף שנראה שהיה משפיל את אחיו מאד.

ובקרני אור ביאר 'ולא יחשבון להון': רצה לומר, אם נאמר דהם שנואין לאמרין, [אם כן] בודאי הוועים של אמרין נמי אינם חשובים בעיניהם. [ואינו כפירוש הרמ"ז ממש שביאר שיש כאן תרתי לגרעותא, ועיי"ע ברמ"ז שהכריח פירושו מן הפסוק 'כי תועבת מצרים כל רועה צאן'. ובקרני אור מבאר לשיטתו משמשים 'לְמַעַבְד לְהוֹן רוּעֵי צֹאן, דו"ק].

שגובר עליהם, כי חושבים שרק חלק הרע הוא עצמות חיותם והצלחתם, ונמצא שנקרא תועבה בין מצד ה' וישראל עמו, ובין מצד שלהם.

ח. כן הוגה בדפ"א ע"פ דרך אמת לארזי"ל.

בדפ"ר והרמ"ק גרסו: וְאִלְיָא לֹון לְמִימְרֵי רְעָה צֹאן עֶבְדִּיךָ גַם אֲנָתְנִי גַם אֲבוֹתֵינִי. והם הדברים שאמרו האחים בפועל לפרעה, כמו שנאמר (שם מז ג-ד), וְיֹאמְרֵי פְרַעֲה אֶל אֶחָיו מַה מְנַעַשְׂכֶם וְיֹאמְרוּ אֶל פְּרַעֲה רְעָה צֹאן עֶבְדִּיךָ גַם אֲנָתְנִי גַם אֲבוֹתֵינִי, וְיֹאמְרוּ אֶל פְּרַעֲה לְגוֹר פְּאַרְצֵךָ פָּאנוּ פִּי אִין מְרַעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעֶבְדִּיךָ פִּי כְּדֵי תִרְעַב פְּאַרְצֵךָ פְּנֵנוּ וְעָתָה יִשְׁבוּ נָא עִבְדִּיךָ בְּאַרְצֵךָ גִּשְׁן. והרמ"ז: ביאר הגירסא שלפנינו, כי מה שאמר 'וְאִלְיָא לֹון לְמִימְרֵי' מבואר יותר לפי הפסוק שמביא, שיוסף לימד את אחיו לומר שהם אנשי מקנה, ולא שאמרוהו אחיו על דעת עצמם.

ט. כמו שנאמר (בראשית מא טו) וַיִּרְבֵּב אֹתוֹ בְּמִרְקָבַת הַמִּקְשָׁנָה אֲשֶׁר לוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה, ותרגם אונקלוס 'דין אבא למלכא' - [אבי רך. (הר"י מייגא ז"ל בשיטה מקובצת ב"ב ד), וכלומר 'דין אבא למלכא רב בחכמותא ורביך בשנייא' - רב בחכמה ורך בשנים. (הרגום יונה)].

י. **תיבות** 'לְמַעַבְד לְהוֹן רוּעֵי צֹאן' נוספו על פי דרך אמת לארזי"ל. ובדפ"ר הרמ"ק וקרני אור ליתא.

יא. **הרמ"ז**: 'וכי מלכא דהוה שליט' וכו', יצאה, הלא זה הענין היה בשנה השנית לשנות הרעב (ר' רשי" בראשית מז יח), שאז היתה גדולה ועצומה שליטת יוסף על הארץ, עד שאמרו רז"ל (ר' רשי" שם מא טז) שהכריחם בשנה הראשונה למול עצמם, וכמו כן הוה ליה כבוד עצום שהיה אב למלך, ומה לו להכניע אחיו

ועל דא כתיב 'הן נזבחה את תועבת מצרים'. אמר יוסף, כל מיטב מצרים היא ארץ רעמסס, והיא ארעא אפרישו דדחלא דלהון לרעיא ולמיהן בכל ענוגין דעלמא, וכל מצראי חשיבו לאינון דרעאן דדחליהון, בדחליהון. אעביד לאחי דירתון והיא ארעא, ויסגדון לון מצראי, ויחשבון לון בדקא יאות. והיינו דכתיב 'כי תועבת מצרים כל רועה צאן', מחשבין לון בדחליהון.

אמר רבי יוסי, והא תנינן כמה דאתפרע קודשא בריך הוא מאינון דפלחי לעבודה זרה, הכי אתפרע מעבודה זרה ממש. וכי

הפטר והפבור

שרועים את יראתם כאילו הם יראתם עצמם. ולכן אמר יוסף^י, אעביד לאחי דירתון והיא ארעא, ויסגדון לון מצראי, ויחשבון לון בדקא יאות - אעשה לאחיי שיירשו את ארץ רעמסס, וישתחוו להם המצרים, ויחשיבו אותם כראוי^י. והיינו דכתיב - וזהו מה שכתוב שהטעם שהיה חפץ יוסף להושיבם להיות רועי צאן בארץ גשן הוא 'כי תועבת מצרים כל רועה צאן', והיינו שהמצרים מחשבין לון בדחליהון - המצרים מחשיבים את רועי הצאן כאילו הם יראתם עצמם, ואין הכוונה שהם מתעבים ושונאים את רועי הצאן.

כי יראתם ואלוה שלהם נקרא תועבה בכינוי לשון^י. ועל דא כתיב - והוא גם כוונת הכתוב שהובא לעיל במכת ערוב 'הן נזבחה את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו', כי הכוונה היא שהיא יראתם של המצרים. על כן אמר יוסף^י בלבו^י, הרי כל מיטב מצרים היא ארץ רעמסס^י, והיא ארעא אפרישו דדחלא דלהון לרעיא ולמיהן בכל ענוגין דעלמא - ואת ארץ רעמסס הפרישו המצרים^י עבור יראתם שהוא הצאן למקום מרעה וכדי שילכו שם הצאן בכל תענוגי העולם^י, וכל מצראי חשיבו לאינון דרעאן דדחליהון, בדחליהון - וכל המצרים מחשיבים לאותם

מקורות וצייונים

יב. וכמו שנאמר (בראשית מז לד) 'ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מצעונתינו ועד עתה גם אנתנו גם אבתינו בפבור תשבו בארץ גשן', הרי בעבור שהם אנשי מקנה יהיה מקומם בארץ גשן אשר שם היה רעמסס (ר' רש"י שם מז יא), שהוא מקום מיוחד למרעה הצאן. ע"פ הגהות מהרצ"א.

יג. קרני אור.

יד. והוא תירוץ על מה שהקשה, כי לכאורה היה יוסף משניאם על המצרים וגם גרם שלא יחשיבו אותם. הרמ"א.

יז. ביאר הרמ"א: 'והיינו דכתיב' וכו', פירוש, השתא אתי שפיר אומר 'כי תועבת מצרים', דקשה דלמה תהיה להם לתועבה לרעות הצאן ולנהלם לטובתם. ועיי"ש.

יב. הרמ"א, ז"ל: 'אלא ודאי' וכו', ידעה, מוכרח לומר מה שכתוב ש'תועבת מצרים' הוא דחלא ואלהא מיוחד להם.

יג. כתב הגר"א: 'ועוד אמר יוסף' כן צריך לומר, וקאי על תירוץ קדמא 'את חזי חכמתא דיוסף' כו' [ואינו ממששין לבאר הפסוק של מכת ערוב].

יד. מתוק מדבש.

יז. כמו שנאמר (בראשית מז יא) 'וילשבו יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אהבה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס'.

יז. קרני אור.

יז. קרני אור: 'לדחלא כו' לרעיאי, רצון לומר למרעה, ולמיהן' כו', רצון לומר הצאן דחלא דלהון יהיו הולכים שם 'בכל עינוגין' כו'.